

«Ο πόλεμος της Τροίας ποτέ δεν έλαβε χώρα».

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΕΛΑΒΕ ΧΩΡΑ*

Στέφανος Πεσμαζόγλου

Ανδρομάχη: «Ο πόλεμος της Τροίας δεν θα λάβει χώρα».
Έκτωρ (αποφασιστικά): «Ο πόλεμος της Τροίας θα λάβει χώρα».

ΣΕ ΜΙΑ ΕΠΟΧΗ όλο και «βαθύτερης» αδιαφάνειας γίνεται όλο και πιο δύσκολο να βγάλει κανείς απόλυτα και σίγουρα συμπεράσματα σε σύνθετα προβλήματα. Απανωτά κύματα αποκαλύψεων (ή «αποκαλύψεων» με εισαγωγικά) έρχονται διαδοχικά να επικαλύψουν τις πρότερα ακλόνητες «βάσεις δεδομένων» και να μεταποτίσουν τις ερμηνείες. Σε αυτό λοιπόν το αέναα μετακινούμενο πλαίσιο εκδοχών της πραγματικότητας, της άπιαστης «αληθινής πραγματικότητας», καλούμαστε να αποσαφηνίσουμε τις συλλογιστικές που διέπουν τις διαθέσιμες επαρκώς επιχειρηματολογημένες ερμηνείες. Θα ήταν αδιανόητο σήμερα, έξι μήνες μετά, να υποβαθμίζαμε την σημασία του περιέργου πολέμου στο Κόσοβο (ή του *μη πολέμου*, για τις αρχηγείες του ΝΑΤΟ). Δεν μας ενδιαφέρει απλώς αναδρομικά αλλά κυρίως και σε σχέση με τις παρούσες και μελλοντικές εξελίξεις. Όσα διαδραματίστηκαν και οι αντιλήψεις που τα διείπαν συνέθεταν *συμπληρωματικές πτυχές* μιας βαθύτατης κρίσης. Ένας πόλεμος, όσο ακήρυκτος και εάν είναι, στοιχειοθετεί την ήττα του λόγου, του διαλόγου, του επιχειρήματος, του πολιτισμού. Είναι εξ ορισμού βάρβαρος. Ανασύρει, ξυπνάει τα πιο σκοτεινά ένστικτα: ποθεί τον εκμηδενισμό του άλλου, επιθυμεί τον θάνατό του. Και είναι αμοιβαίες οι προδιαθέσεις, ενώ σύρονται σταδιακά όλοι οι άλλοι οι συνοριακοί παρατηρητές να πάρουν θέση.

Το κείμενο εστιάζεται γύρω από τρεις ενότητες: Α. Το Νατοϊκό «Διακήρυγμα», Β. Η νομιμοποιητική επιχειρηματολογία ή η ανυπαρξία της, Γ. Απόπειρα ερμηνείας: Ορισμένοι προσδιοριστικοί παράγοντες.

Δεν υπεισέρχομαι στην διαδικασία που οδήγησε την Γιουγκοσλαβία σε ένα εμφυλιοπολεμικό πλαίσιο με εθνικιστικό υπόβαθρο και με εθνοκαθαρτικές πρακτικές, με πρωταρχικό μεν αλλά όχι και αποκλειστικό τον ρόλο του καθεστώτος Μιλόσεβιτς. Ο εθνικιστικός λόγος μετουσιώθηκε σε συστηματική συνειδητή πράξη ακήρυκτου και εδώ πολέμου στη Βοσνία - για να μην ξεχνάμε όχι για δύομισι μήνες αλλά για δύομισι χρόνια βομβαρδιζόταν το Σαράγεβο. Δεν υπεισέρχομαι ούτε στις αντιδράσεις που επεκράτησαν εν Ελλάδι,

όπως προσδιορίστηκαν όχι από την κυρίαρχη κυβερνητική ομάδα και μερίδα της ανανεωτικής αριστεράς αλλά από ένα φάσμα δεξιο-αριστερο-εκκλησιαστικό.

Α. Το Νατοϊκό «Διακήρυγμα»

Η διοίκηση του Νάτο, έχοντας πλήρη συνείδηση ότι ο πόλεμος αυτός διεξάγεται πέρα από τα «πεδία βολής» εξίσου ή και περισσότερο στο τηλεοπτικό πεδίο των εντυπώσεων, κίνησε μια διαδικασία διαμόρφωσης της εγχώριας και της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Η ενορχήστρωση είχε τα εξής χαρακτηριστικά: α) Την αποτελεσματική μονοπώληση του επίσημου και έγκυρου λόγου – τα *briefings*: State Department, Λευκός Οίκος, Πεντάγωνο, Νάτο. Η πολλαπλάσια ηχώ μιας κατ' ουσίαν φωνής. β) Την φοβερή επαναληπτικότητα στα κυρίαρχα στερεότυπα. γ) Την σταθεροποίηση της εικόνας του δράματος των προσφύγων.

Η κεντρική, πλανητικά διατυμπανιζόμενη «αφήγηση» σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου περιστρέφεται γύρω από 2-3 συμπληρωματικές εύπεπτες θεματικές. Βασική αρχή της προπαγανδιστικής εκστρατείας –και αυτό το χώνεψαν καλά όλοι οι *spokesmen*– ήταν ότι χρειαζόταν ένας εχθρός, ένας και μόνο εχθρός κοινός για όλους για την συγκεκριμένη στιγμή. Το μόνο παράδειγμα προς αποφυγήν, ο απόλυτος εχθρός είναι φυσικά εδώ και 50 χρόνια ο Χίτλερ, όπως ακριβώς ήταν και ο Σαντάμ Χουσεϊν - Χίτλερ προ επταετίας, και ο Νασσέρ - Χίτλερ για τους Αγγλο-Γάλλους στο Σουέζ προ 40ετίας.

Συμπυκνώνοντας: Μια γιγαντιαία επιχείρηση, «επιδρομή αγγέλων» –στρατιωτική, τεχνολογική– παραβίασε διεθνείς κανόνες και θεσμούς, εσωτερικούς κανόνες και συντάγματα, περιφρόνησε συλλογικές ιδιαιτερότητες και ευαισθησίες (σχεδόν στο σύνολο των χωρών της νοτιοανατολικής Ευρώπης), συστηματικά παραπληροφόρησε και τελικά ενεργοποίησε μια καταστροφική τεχνολογία. Για να στοιχειοθετήσει την κινητοποίηση αυτή χρειάστηκε να επιδείξει πως εξυπηρετεί ένα μεγάλο και εξαγιασμένο σκοπό όπως ακριβώς είναι τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Η διπολική ορολογία αυτόν τον σκοπό εξυπηρετούσε. Εάν ο εχθρός δεν είναι τίποτε ολιγότερο από τον Χίτλερ, εάν οι Σέρβοι δεν είναι Ναζί (συλλογικά ένοχοι) και εάν δεν επιδίδονται σε «γενοκτονία», ποιοι είναι οι δράστες και με ποιο δικαίωμα παρασπονδούν σε μαζική κλίμακα και κατά συρροή;

* Αποτελεί προσαρμοσμένο κείμενο εισήγησης από την ημερίδα που οργάνωσε η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη στις 30 Ιουνίου 1999, με τίτλο: «Κόσοβο – Δικαιώματα του Ανθρώπου και Ευρωπαίοι Διανοούμενοι»

Η Σταυροφορία για τα «Ανθρώπινα Δικαιώματα» από έναν στρατιωτικό οργανισμό όπως το ΝΑΤΟ, συμβαδίζει με τρεις διαδικασίες. Επιγραμματικά αναφέρομαι: *Διαδικασία Πρώτη*: Περιφρόνηση - Αλαζονεία - Ύβρις απέναντι στον κόσμο όλο (έχει διεξοδικά εξεταστεί από νομικούς –και στις ΗΠΑ– η καταπάτηση του διεθνούς δικαίου, η αχρήστευση διεθνών θεσμών και η χειραγώγησή τους). *Διαδικασία Δεύτερη*: Ως κατάληξη της αλαζονείας και της ύβρεως η Καταστροφική πολιτική στην Σερβία. *Διαδικασία Τρίτη*: Χλεύη προς τα ίδια τα θύματα και τα δικαιώματά τους. Παράδειγμα οριακό: Η στρατιωτική επέμβαση στο Κόσοβο γίνεται στο όνομα των δικαιωμάτων του Αλβανικού πληθυσμού. Αλλά αντί της αναβολής ή και της ματαίωσης των Νατοϊκών γενεθλίων, οι σκοτωμοί και η βροχή τηλεκατευθυνόμενων βομβών και πυραύλων συνοδεύονται από τους Χολλγουντιανούς πανηγυρισμούς για τα 50χρονα του ΝΑΤΟϊκού Ιωβηλαίου στην μητρόπολη της επέμβασης. *Τέτοιες στάσεις, τέτοιες συμπεριφορές προδίδουν αντιλήψεις που διόλου δεν νοιάζονται για την ανθρώπινη ύπαρξη, πολλώ μάλλον για τα ανθρώπινα δικαιώματα. (Οι μεν Σέρβοι συνθέτουν μια ομοιόμορφη μάζα ταυτιζόμενοι αναγωγικά με το πρόσωπο του Μιλόσεβιτς, οι δε Αλβανοί... δεν ήταν παρά ένα λάθος στο key board).*

Β. Η νομιμοποιητική επιχειρηματολογία ή η ανυπαρξία της Θα μπορούσε να ομαδοποιήσει κανείς σε τρεις τις ομάδες των επιχειρημάτων που αντιτάχθηκαν στην επίσημη ρητορεία του ΝΑΤΟ:

α) *Ποιος αποφασίζει, μέσα από ποιες διαδικασίες* πού και με ποια βίαια μέσα θα επέμβει ώστε να νομιμοποιείται; β) *Ποιος και με τι κριτήρια ιεραρχεί* την σημασία στις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αποφασίζει για την πρωτοκαθεδρία τους; γ) *Πώς χώρες «με «βεβαρυμένο ποινικό μητρώο», όπως χαρακτηρίστηκαν με κάποια απορριπτική απολυτότητα στην Ελλάδα (ως εάν να είναι η μόνη άμωμος, αναμάρτητος –νωπές οι μήνες από το Μακεδονικό και την στήριξη του καθεστώτος Μιλόσεβιτς στην Βοσνία...), νομιμοποιούνται από μόνες τους να αποφασίζουν για τους άλλους και ειδικότερα πώς είναι δυνατό σε μια τέτοια επέμβαση να συμμετέχει χώρα του Νάτο που συνεχίζει σήμερα εθνοκαθαρτικές διαδικασίες; Δεν θα σταθώ στα ως άνω ερωτήματα που ωστόσο επισκιάζουν την επέμβαση. Οδηγούν μονόδρομα στην Ηθική κατακραυγή. Θα θέσω ένα μόνο θέμα που αφορά όσους ψύχραιμα διακήρυξαν πως οι αεροπορικές επιδρομές στην Σερβία θα συνεχιστούν μέχρι «τελικής συντριβής και ισοπέδωσης», εάν χρειαστεί. Και το ζήτημα που τίθεται είναι τούτο: *Δεν βρήκα δημοσιευμένο ούτε ένα άρθρο, ούτε μια έκθεση των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ, που να παρουσιάζει –αναλυτικά και πειστικά ως όφειλε, ακόμη και γενικευτικά– ποια ήταν όλα εκείνα τα μέσα –τα μη στρατιωτικά– που χρησιμοποίησαν την περασμένη δεκαετία για να αποτρέψουν την φορά των πραγμάτων**

όχι μόνο στο Κόσοβο αλλά και στην Βοσνία και την Κροατία. Τι θα περίμενα (εάν δεν απαιτούσα) να δω σχηματικά από μια τέτοια, έστω και ημιεπίσημη τοποθέτηση. Θα έλεγα τα όσα βασικά εντοπίζει κανείς σε κάθε καλό εγχειρίδιο Διεθνών Σχέσεων: και δεν είναι ένα ή δύο αλλά πολλαπλά τα μέσα επίλυσης διαφορών (οικονομικά, εκπαιδευτικο-πολιτισμικά, διπλωματικά και πολιτικά).

- Ποια οικονομικά μέσα χρησιμοποιήθηκαν λοιπόν; Μόνο με την αρνητική έννοια χρησιμοποιήθηκαν οικονομικά μέσα – embargoes, αποκλεισμοί. Αλλά διόλου θετικά μέτρα, χορηγίες, δάνεια, κίνητρα. (Όπως ήδη διαπιστώθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση, αν και οικονομικός γίγας, ουσιαστικά τίποτε δεν έδωσε για την Νότια Βαλκανική· οι πόροι δόθηκαν με διαβάθμιση πρώτιστα στις φτωχότερες περιοχές μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση –Ελλάδα, Πορτογαλία, με τεράστια διαφορά– πολύ λιγότερα στις χώρες της Μεσευρώπης και τα ψίχουλα για την φτωχότερη περιοχή της Νότιας Βαλκανικής, με τάση μηδενική στις ροές πόρων για την Σερβία).

- Ως προς το διπλωματικό πεδίο: το άρθρο 33, κεφ. 6 της Χάρτας του ΟΗΕ περιγράφει ένα φάσμα διπλωματικών μέσων: δι-ερευνητικές των πραγμάτων αποστολές, δια-πραγματεύσεις, δια-μεσολαβήσεις, συν-διαλλαγές, δι-αιτησία: Τα πρώτα συνθετικά δια- και συν- είναι εκείνα που προτάσσονται αποκλειστικά. Η μυστικότητα που καλύπτει τους διπλωματικούς χειρισμούς και τα χρησιμοποιούμενα μέσα δεν επιτρέπουν όχι μόνο στους κοινούς θνητούς, αλλά ούτε στους επαίοντες να γνωρίζουν με ακρίβεια τι έγινε και τι δεν έγινε. Θα αρκεστώ, ως εκ τούτου, στην διαπίστωση του συνήθως καλά ενημερωμένου Henry Kissinger, πρώην υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ. Σε συνέντευξή του θα υποστηρίξει: «Δεν είχε διόλου εξαντληθεί η διπλωματική οδός για να οδηγηθούμε σε στρατιωτική λύση»· (συναφές και το άρθρο του πρώην προέδρου των ΗΠΑ Jimmy Carter), ενώ ο επίσημος διαμεσολαβητής του ΟΗΕ, David Owen δήλωνε σε εισήγησή του στην Αθήνα (τέλη Οκτωβρίου) πως εάν οι Σέρβοι είχαν προτείνει διχοτόμηση του Κοσόβου θα είχε γίνει αποδεκτή από τις δυτικές αρχηγείες. Ταυτόσημες μοιάζουν να είναι και οι διαπιστώσεις άλλων ερευνητών και πανεπιστημιακών. Η πολωτική λειτουργία και στο πεδίο της διπλωματίας διαπιστώθηκε και στο Rambouillet: δεν καταθέτεις, όπως έγινε, πραγματεία ογδόντα σελίδων απαιτώντας να υπογράψουν τα συμβαλλόμενα μέρη συνθήκη, την οποία καμιά χώρα στον κόσμο που σέβεται τον εαυτό της δεν θα υπέγραφε, απειλώντας μάλιστα πως στην αντίθετη περίπτωση θα βομβαρδίσσεις. Αυτό ΔΕΝ λέγεται ούτε «δια-μεσολάβηση» ούτε «δι-αιτησία», ούτε «ειρηνοποιός ρόλος». Ουδεμία πειστική απάντηση δεν δόθηκε, αν και κατ' επανάληψη προκλήθηκε.

- Κατά κανόνα αγνοούνται ή υποβαθμίζονται τα μέσα άσκησης διεθνούς εκπαιδευτικής και πολιτισμικής πολιτι-

κής (η διπλωματία των ιδεών): Στην περίπτωση της Σερβίας –ασύγκριτα λιγότεροι από τους πολλούς μιας μέσης κοινής εθνικιστικής ψευδοδιανόησης– υπάρχει μια διόλου αμελητέα υψηλών ευρωπαϊκών προδιαγραφών αντιστεκόμενη διανόηση – μερικές εκατοντάδες πανεπιστημιακοί, ερευνητές, διανοητές, δημοσιογράφοι γύρω από τον κύκλο του Βελιγραδίου, τις σχολές κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών. Συνθηματικά «η άλλη Σερβία». Αυτοί όλοι κατά τις δικές τους μαρτυρίες αγνοήθηκαν εντελώς: όφειλε να αναδείξει η Ευρώπη και να διατυμπανίσει τις απόψεις αυτής της Άλλης Σερβίας, για να αποκτήσουν και πολιτική υπόσταση αλλά και να αποτρέψει έναν γενικευτικό δυτικό αντι-Σερβικό ρατσισμό αντίστροφα ανάλογο με τον εδώ Ελ-

λαδικό άκριτο γενικευτικό φιλο-Σερβισμό (και αντι-Αμερικανισμό). Έστω και καθυστερημένα μπορεί να αποβεί εξαιρετικά χρήσιμη η αποκαλυπτική έκδοση στα ελληνικά (επιμέλεια Λεωνίδα Χατζηπροδρομίδη) εξήντα περίπου τέτοιων κειμένων που σώζουν και την χαμένη τιμή της Σερβίας για όλα τα δραματικά και εγκληματικά που συνέβαιναν για τέσσερα χρόνια στην Βοσνία).

- Η πολιτική παρέμβαση των δυτικών δυνάμεων με όλα τα διαθέσιμα μέσα –πλην των στρατιωτικών– θα ήταν αναγκαία και θα έλεγα και ευκτέα. Απέβη όμως μοιραία, αφού κατέληξε στην χρήση στρατιωτικών μέσων. Θα μπορούσε όμως μέσα από μια άλλη λογική κατανόησης, επικοινωνίας και οραματικού προτάγματος να ήταν ευλογία. Η ευλογία που θα λειτουργούσε ως μέγα κίνητρο θα ήταν η Ευρωπαϊκή Προοπτική (όχι ακριβώς η Νατοϊκή). Εκτός από τις οικονομικο-τεχνολογικές προϋποθέσεις εκσυγχρονισμού, η Ευρωπαϊκή προοπτική θα ήταν εκείνη που, για όλες τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας (και την Σερβία) όπως και γενικότερα της Βαλκανικής, θα μπορούσε, διατυπωμένη πειστικά στα λόγια και κυρίως στην πράξη, να λειτουργεί πειστικά για να εξασφαλιστούν οι συνθήκες μιας μελλοντι-

κής κοινωνίας πολιτών· πρώτιστα βέβαια ο εκδημοκρατισμός, ο απόλυτος σεβασμός των Ανθρωπίνων και των Εθνικών Δικαιωμάτων και η εξασφάλιση της πολύ προχωρημένης αυτονομίας των περιοχών-χωρών. Με την αναγκαία ριζική αλλαγή των ανταγωνιστικών εθνικιστικών-ρατσιστικών νοοτροπιών. Αλλά κανένας οργανισμός Νατοϊκός, κανένα Ινστιτούτο, κανένας «έγκυρος» αναλυτής δεν βρέθηκε να μας παρουσιάσει θετικά όλα όσα μάταια έγιναν από την Δύση και αυτοκριτικά όλα όσα αρνητικά, πολωτικά «σφάλματα» έγιναν πριν διατάξουν πυρ.

Η απουσία οποιασδήποτε γενικής επισκόπησης της αρθροβιβλιογραφίας στην ως άνω κατεύθυνση είναι που με οδηγεί στην διασύνδεση της πολωτικής λειτουργίας με τον λόγο πε-

ρί συμφερόντων (και ενδιαφερόντων) που θα παρουσιάσω ως ερμηνευτική κατακλείδα: ενιαία Δυτική Πολιτική δεν υπήρξε και δεν υπάρχει: Όμως πλειάδα πολιτικών, διπλωματικών, «εμπειρογνοωμένων» περνούσαν, οι οποίοι κατά γενική ομολογία –δυτικών αναλυτών και Σέρβων αντικαθεστωτικών– αποτύπωναν ένα μίγμα άγνοιας και υπεροψίας.

Γ. *Απόπειρα Ερμηνείας: Ορισμένοι προσδιοριστικοί παράγοντες*

- Δεν υπήρξε, πιστεύω, στην βιωμένη ιστορία πολιτική στο όνομα μιας κινούσας ιδέας, όπως σήμερα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη τα επιμέρους συμφέροντα των εμπλεκόμενων μερών. Ούτε υπήρξε ποτέ πολιτική ισχύος που να μην πρόταξε κάποια κεντρική νομιμοποιητική ιδέα: στο όνομα του σταυρού και του Χριστιανισμού έγιναν οι σταυροφορίες, για την διαφύλαξη και προστασία των Σουδιτών στην Τσεχοσλοβακία εισέβαλε το Γ' Ράιχ. Ως εάν να μπορούσαμε να είχαμε ποτέ πόλεμο στο Κόσοβο για τα ανθρώπινα δικαιώματα που θα στρεφόταν ενάντια στα συμφέροντα των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ. Ή αντίστροφως ως εάν να μπορούσε να γίνει μια τέτοια κινητοποίη-

ση χωρίς μια μεγάλη κινούσα δίκαιη ιδέα. Η έννοια των συμφερόντων δεν παραπέμπει αναγκαστικά στην κλασσική νοηματοδότηση ούτε σε συνωμοτικές θεωρήσεις. Αναφέρω λοιπόν σχηματικά το περιεχόμενο που θα μπορούσε να πάρει η έννοια των συμφερόντων. Λαμβάνοντας υπόψη τούς συγκεκριμένους πολιτικο-ιστορικούς προσδιορισμούς της συγκυρίας, δεν θα καταλήξω σε μια ερμηνεία ούτε καν σε ένα συγκεκριμένο συνδυασμό ερμηνειών. Ο στόχος μου είναι πολύ πιο περιορισμένος και διόλου φιλόδοξος: να καταγράψω –ενδεχομένως σε μια λογική σειρά– τις *κατευθύνσεις που εκτιμώ ότι αξίζουν τον κόπο να διερευνηθούν όταν εξετάζουμε την συγκεκριμένη εμπλοκή και διαπλοκή*.

Οι ερμηνευτικές κλειδες κατά την γνώμη μου μπορούν να ταξινομηθούν σε εξωγενή ως προς το Κόσοβο, την Γιουγκοσλαβία και τα Βαλκάνια αίτια και ενδογενή (ενίοτε διαπλέκονται μεταξύ τους).

α) Εξωγενή ενδιαφέροντα-συμφέροντα

- Μπορούμε να διακρίνουμε κάποια συμφέροντα του NATO ως οργανισμού καθεαυτού; Πρέπει να ομολογήσω πως είχα πιστέψει σε ένα σύνθημα της Ευρω-Αριστεράς: *Nato-Σύμφωνο της Βαρσοβίας: Διάλυση και των δύο συνασπισμών*. Αλλά το Σύμφωνο της Βαρσοβίας όταν στο άνοιγμα της δεκαετίας διαλύθηκε εις τα εξ'ων συνετέθη, χωρίς μάλιστα να πέσει ούτε μια τουφεκιά, αυτή η μέγιστη επιτυχία του Νάτο, περίμενα σαν κάτι το αυτονόητο πως θα επιφέρει την αυτοδιάλυσή του, και την διαμόρφωση μιας νέας Ευρωπαϊκής άμυνας - με όλες τις αναγκαίες θεσμικές διασυνδέσεις, κατά περίπτωση, με Αμερικανική Δύση και Ρωσική Ανατολή. Αντ' αυτού το Νάτο ξανοίγεται γοργά για νέα μέλη και μάλιστα χωρίς καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια, καθόσον τα νέα μέλη είναι άμεσα διαθέσιμα και επιζητούν την ένταξή τους. Εάν κάτι έλειπε ήταν ο ίδιος ο λόγος ύπαρξης του Νάτο. Το υπαρξιακό αυτό πρόβλημα δεν αφορούσε την εξασφαλισμένη συνέχεια και διεύρυνσή του, αλλά τους σκοπούς της ύπαρξής του. Και εδώ φυσικά το ερώτημα ήταν κρίσιμο, πρώτιστα για τις ΗΠΑ μια που ο λόγος για την ηγεμονεύουσα παρουσία τους στην Ευρώπη –η αντιμετώπιση της Σοβιετικο-κομμουνιστικής απειλής– εξέλιπε. Συμφωνώντας με όσα διατείνεται, μεταξύ άλλων, ο Marc Ferro, Γάλλος ιστορικός της αποικιοκρατίας, το Κόσοβο ήταν η μεγάλη ευκαιρία να δικαιολογηθεί η στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στην Ευρώπη. Πριν τελειώσει ο πόλεμος, εν μέσω εκείνης της γενέθλιας μάζωξης του Νάτο, ανακοινώθηκε αυτός ο νέος ρόλος που θα προσέδιδε ένα νέο περιεχόμενο για την Συμμαχία: Την ένοπλη υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που στο όνομά τους θα μπορούσε να παρεμβαίνει όχι μόνο στην ευρωπαϊκή ήπειρο αλλά οπουδήποτε επί γης, διαμορφώνοντας μάλιστα συμμαχίες *ad hoc of the willing*. Ο σχεδιαζόμενος αυτός ρόλος που θα μπορούσε στην πορεία να αναλάβει και άλλους εξωγια-

σμένους σκοπούς, όπως την ελευθερία θρησκευτικής έκφρασης, την καταπολέμηση περιβαλλοντικών καταστροφών και την τρομοκρατία, θα κάλυπτε το σύνολο των χωρών της γης, και μάλιστα για περισσότερους από έναν λόγο, καθόσον τα προβλήματα αυτά είναι παντού παρόντα. Πριν καλά-καλά αφομοιώσουμε τι έγινε στο Κόσοβο και τις προεκτάσεις του, έγκυροι αρθρογράφοι κυρίως αμερικανικών εφημερίδων ομιλούν για δύο, τρία, πολλά Κόσοβο. Ο πρόεδρος Κλίντον δίνει εντολή στο Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας να διερευνηθούν οι γωνιές της γης που χρειάζονται να πάρουν συναφή μαθήματα. Στα «μαθήματα» από το Κόσοβο μάλιστα, μας λέγει ο γενικός στρατηγός του Νάτο Clark, συγκαταλέγεται η ανάγκη να μην είναι διαδοχική η κλιμάκωση των επιδρομών, αλλά ακαριαία. Να επεμβαίνει η χιλιαμελής αεροπορική αρμάδα με την μέθοδο του «*blitzkrieg*» θα γράψει ο Fuller, πρώην αντι-πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου της CIA (*Washington Post* και *Intern. Her. Trib.*, 5 Μαΐου 1999). Εν ολίγοις φαίνεται, κατά την γνώμη μου όλο και περισσότερο, ότι για τους πολιτικούς και στρατιωτικούς επιτελείς του Νάτο και εάν ακόμη δεν υπήρχε το Κόσοβο, έπρεπε να επινοηθεί. Ειδάλλως, ας είμαστε σαφείς, θα εξέλειπε οριστικά ο λόγος ύπαρξης της Συμμαχίας. (Αναφέρομαι σε διακηρυγμένο και διακηρύξιμο λόγο γιατί φυσικά και γνωρίζουμε ότι ο ουσιαστικός λόγος ύπαρξης της Συμμαχίας, ο οποίος δεν εκστομίζεται, είναι η παραμονή των αμερικανικών στρατευμάτων). Θα οδεύαμε ακόμη προς την σταδιακή Γερμανική επικράτηση πέρα από το οικονομικό πεδίο και στα πολιτικο-στρατιωτικά (θα ήταν μάλλον αφέλεια να μιλούσαμε γενικά και αφηρημένα για καθαρή Ευρωπαϊκή άμυνα).

- Πάντα αναζητεί κανείς σε πολεμικές συγκρούσεις τα οικονομικά οφέλη χωρίς να χρειάζεται να είναι και καχύποπτος. Είναι μάλλον πιθανό κάποιοι να κερδίζουν και κάποιοι να χάνουν από μια αναταραχή. Συμφέροντα με το παραδοσιακό νόημα του όρου, και με βάση πάντα όσα σήμερα γνωρίζουμε, δεν υπάρχουν: Ούτε πετρέλαια διακυβεύονται, ούτε El Dorado είναι η Γιουγκοσλαβία. Όμως έμμεσα, παρατηρώντας τις διακυμάνσεις των μετοχών, μπορούμε να εξάγουμε ορισμένα συμπεράσματα. Η πορεία των χρηματιστηρίων ακολουθεί φυσικά τους δικούς της νόμους. Όμως δεν θα έπρεπε να μας διαφύγει πως ο ενθουσιασμός των συναλλασσόμενων σε όλη την διάρκεια του πολέμου είχε ως ατμομηχανή τις *πολεμικές βιομηχανίες* της Wall Street – *ιδιαίτερα τις αεροπορικές* π.χ. Lockheed, τα *συγκροτήματα των μέσων μαζικής επικοινωνίας* (σε μεγάλο βαθμό ελεγχόμενα από την στρατιωτική βιομηχανία –*περιχαρείς*– προφανώς για τις πωλήσεις τους *jubilant* τα οκτάστηλα των *tabloid* εφημερίδων: ήταν στο πνεύμα «*It's War!! It's War!!, Bombs are raining over the Serbs*»...) και ορισμένες *επιχειρήσεις High Tech*. Εν ολίγοις *βιομηχανίες μέσω καταστροφής, επιχειρήσεις κατανάλω-*

σης της εικόνας της καταστροφής και παραγωγοί τεχνολογίας της ακριβείας της καταστροφής. (Για όσους έχουν δυσκολία να καταλάβουν την συσχέτιση μετοχών και επιδρομών, απλώς υπενθυμίζω την αντίστοιχη πορεία των μετοχών κατασκευαστικών εταιρειών στο ελληνικό χρηματιστήριο, όταν ακούστηκε πως με το τέλος του πολέμου τα «γεράκια» του πολέμου θα αντικατασταθούν από τα «κοράκια» του μετα-πολέμου). Ένα σύνολο οικονομικών συμφερόντων που κοινωνιολογικά συνθέτουν το ισχυρότερο λόμπι της Αμερικής, με διασυνδέσεις στενές σε όλες τις εξουσίες ήταν αναμφίβολα κερδοσέμενο. Και για έναν πρόσθετο λόγο: Ο τόπος των εναέριων επιθέσεων μετατράπηκε σε εκθεσιακό χώρο προβολής όλων των πιο εξελιγμένων οπλικών συστημάτων, επιταχύνοντας τις αγορές και από τρίτες χώρες: Αποδέσμευση κονδυλίων για την άμυνα αποφασίστηκε την επομένη του μη-πολέμου (αν όχι ακόμη και στην διάρκειά του) σε πολλές γωνιές της γης. Τα επιδεικνυόμενα πραγματικά θαύματα της στρατιωτικής τεχνολογίας γίνονταν συνάμα τηλεοπτικά διαφημιζόμενα αντικείμενα θαυμασμού (συστατικό στοιχείο του γενικευμένου τεχνολογικού φетиχισμού).

- Ως προς τις πλανητικές στρατηγικές στοχεύσεις της Αμερικής: Γενικευτικά ανάμεσα σε ποικίλα μυθοπλαστικά και δαιμονοποιητικά σχετικά με το Κόσοβο είναι μερικά που υποστηρίχθηκαν και από αναλυτές της επικαιρότητας. Δεν είναι αδιάφορα όσα γράφτηκαν για την σταδιακή τιθάσευση της Ρωσίας (ιδιαίτερα σε σχέση με τον τρόπο που η ίδια αντιμετωπίζει αποσχιστικά κινήματα – Τσετσενία και αλλού), ο έλεγχος των αντιδράσεων της Κίνας (και κατά μια άλλη εκδοχή –πρωτοσέλιδα του *Observer* έξι μήνες μετά–, η τιμωρία της Κίνας για παροχή αμερικανικών στρατιωτικών μυστικών στην Γιουγκοσλαβία).

- Εκτός από τους πολιτικο-οικονομικούς παράγοντες που συνηθίζαμε να βλέπουμε ως «δομικούς» ή και «νομοτελειακούς» υπάρχουν και οι υποκειμενικοί παράγοντες που συχνά παραβλέπονται. Η υποβάθμιση αυτή είναι προβληματική, ιδιαίτερα όταν αναφερόμαστε σε ισχυρούς προσωπικοποιημένους θεσμούς όπως είναι εκείνος του Αμερικανού προέδρου. Στην Αμερική, λοιπόν, η συγκεκριμένη απόφαση του πολέμου, υπενθυμίζω, λαμβάνεται χρονικά ένα μήνα περίπου μετά από το τέλος μιας περιόδου όπου το μόνο θέμα που επικρατούσε όλων των άλλων καθώς και η σχετική ειδησεογραφία που εξέπεμπε προς τα έξω ήταν η παραπομπή του Αμερικανού Προέδρου (*Impeachment*), το Oval γραφείο και οι γνωστές «ροζ» ιστορίες που σκανδάλισαν τον τύπο και τα περιοδικά. Όλοι ανεξαιρέτα οι κεντρικοί θεσμοί, Πρόεδρος, Γερουσία, Ανεξάρτητος Ανακριτής, εφημερίδες, τηλεοράσεις και κοινή γνώμη ήταν πλήρως απορροφημένοι με τις ιδιωτικές ιστορίες του προέδρου. Μια διαδικασία που απέπνεε προς τα έξω με επιμονή από την μια την αναξιοπιστία του Αμερικανού Προέδρου και από την άλλη μια ηθικι-

στική Μακαρθικού τύπου θεσμική αντιπολίτευση (εξίσου αναξίπιστη) και στα μάτια των περισσότερων Ευρωπαίων. Η ιστορία αυτή αποτυπώθηκε στις τηλεοπτικές οθόνες όλων των χωρών του κόσμου. Ένας τέτοιος πρόεδρος με πληγωμένο βαθιά το γόητρό του και εκείνο της χώρας του, της «μοναδικής υπερδύναμης» όπως οι ίδιοι φιλάρεσκα επαναλαμβάνουν, δεν είναι δα και τόσο εξωφρενικό να πιστεύσουμε ότι ορισμένα από τα *πραγματικά κίνητρα της επέμβασης βρίσκονται στην έπαρση, την μταιοδοξία στην ακαταμάχητη επιθυμία επανάκτησης του πληγωμένου γοήτρου της Προεδρίας, επανειβεβαίωσης του μεγαλείου και της υπεροχής της χώρας του για το χρονικό διάστημα που υπολείπεται στην προεδρία, αλλά και για την υστεροφημία, όπως εύστοχα παρατήρησαν οι Gore Vidal και Christopher Hitchens* βαθείς γνώστες της αμερικανικής πολιτικής ζωής αλλά και μελετητές της συγκεκριμένης προεδρίας Κλίντον.

β) Ενδογενή, ως προς την Γιουγκοσλαβία και τα Βαλκάνια, αίτια της επέμβασης

Ως προς το Κόσοβο «καθεαυτό» και ευρύτερα τα Βαλκάνια θα ισχυριστώ πως συνολικά η λειτουργία της Δύσης –Ευρωπαϊκής και Αμερικανικής– υπήρξε πολωτική και άρα διόλου νομιμοποιητική της τελικής χρήσης βίας. Με βάση όσα δεδομένα και όσες αναλύσεις υπέπεσαν στην δική μου αντίληψη (μελέτες, βιβλία και φυσικά άρθρα της επικαιρότητας και δηλώσεις αρχηγικών και άλλων «αρμοδίων») πίσω και ανεξάρτητα από τους *κυρίαρχα υπεύθυνους βαλκανικούς εθνικιστικούς ανταγωνισμούς* και πέρα από ορισμένους δεδηλωμένους ανταγωνισμούς, Ρωσο-Ευρωπαϊκούς και Ρωσο-Αμερικανικούς, υποφώσκει σκιερά και σιωπηλά και ένας άλλος ανταγωνισμός: ο Ευρω-Αμερικανικός, κατ' ουσίαν Γερμανο-Αμερικανικός. Δεν είναι στην φάση αυτή, με την αυστηρή έννοια, ανταγωνισμός *συμφερόντων*. Είναι όμως ανταγωνισμός *επιρροών*, ή θα τον περιέγραφα *νομίζω καλύτερα ως ανταγωνισμό αποτροπής επιρροών «από τρίτους»*. Θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω την εξέλιξη αυτής της υπόκωφης έντασης (χωρίς να σημαίνει ότι την ιεραρχώ ως κυρίαρχη, αλλά μόνο ως μία, σχεδόν ανεξερεύνητη ανάμεσα στις άλλες ερμηνευτικές κλειδες).

- Η Δύση ενώ συμμετέχει στις διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων της Βαλκανικής, ολιγότερο η περισσότερο συνάμα τις δυσχεραίνει. Τι εννοώ; Εκφράζεται μέσα από την διαρρέουσα διάθεση στήριξης από Γερμανία και Αυστρία της ενδεχόμενης απόσχισης της Σλοβενίας και της Κροατίας. (Εκπληκτος άκουγα το 1988, διευθύνοντα γερμανικού ερευνητικού κέντρου να λέει ότι περίπου νομοτελειακά επίκειται ο διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας –άριστες οι προβλέψεις του– αλλά και με εμφανή υφολογικά τα χαρακτηριστικά της αυτοεκπληρούμενης επιθυμίας του). Για την *Σερβική Γιουγκοσλαβική ηγεσία, η προδιάθεση αυτή λειτουργεί ως απειλή. Ως έννοια, ως αίσθηση ή ως συ-*

νωμοτική κατασκευή η απειλή αυτή γίνεται κεντρική στην κινητοποίηση αρχικά ιδεολογικών-προπαγανδιστικών μηχανισμών σε μια εθνικιστική βάση και εν τέλει μηχανισμών καταστολής και εθνοκάθαρσης. Γίνεται ταυτοχρόνως στοιχείο μιας πειστικής Σλοβένικης και Κροατικής προοπτικής οι οποίες έχουν και ένα σοβαρό οικονομικό υπόβαθρο. (Ενδιαφέρον έχουν οι αντίστοιχες παρατηρήσεις των ιστορικών Marc Ferro και Mark Mazower για την Ιταλία και την Λίγκα του Βορρά). Η έννοια της απειλής έχει εκδηλωθεί ήδη αλλά θα επανέλθει δριμύτερη με την Μεγάλη Αλβανία ή και την Μεγάλη Βουλγαρία και τις συναφείς νύξεις σε αμερικανικές εφημερίδες. Επομένως οι εθνοκρατικές προτιμήσεις ευρωπαϊκών χωρών (της Γερμανίας από την μια ως προς Σλοβενία-Κροατία, Ελλήνων και Ρώσων κυρίως, αλλά και εν μέρει Γάλλων και Αγγλο-Αμερικάνων ως προς Σερβία) λειτουργούν καταλυτικά από την αρχή σπέρνοντας τα «ζιζάνια» της καχυποψίας. Οι ως άνω παρατηρήσεις μπορεί να αποτελούν στοιχεία κατανόησης της εκτροπής του Σερβικού καθεστώτος. Δεν παρατίθενται όμως για να μετριάσουν οι απόλυτα δικές του ευθύνες για την καταστροφική του πολιτική σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας.

- Η πρώτη φάση του Γιουγκοσλαβικού δράματος τελειώνει μετά από έναν συντομότατο και αναίμακτο πόλεμο στην Σλοβενία, και έναν δεύτερο πόλεμο στην Κροατία, με την γνωστή εκβιαστική επιβολή της αναγνώρισης των δύο νέων κρατών από την Γερμανία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το στοιχείο αυτό της πρώτης πολιτικής ενεργοποίησης της ενιαίας Γερμανίας θεωρήθηκε και ως πρώτη ένδειξη της δικής της βαρύνουσας παρουσίας. Θα προκαλέσει ενδεχομένως την επίταση του Αμερικανο-Αγγλικού ενδιαφέροντος ως αντίβαρο στην Νότια Βαλκανική - Αλβανία (με κομβικό σημείο τις εξελίξεις στο Κόσοβο), στην Μακεδονία και την Βουλγαρία. Διαμορφώνονται για τις επιμέρους δυτικές δυνάμεις, και όχι μόνο για την Ελλάδα και την Τουρκία, ομαδοποιήσεις «φίλων» και «εχθρών» αντλώντας κατά περίπτωση και από τις ιστορικές παραδόσεις, την θρησκεία κ.τ.λ.

- Δεύτερη καθοριστική φάση η Βοσνία: Το Σαράγεβο (εθνοτικό-θρησκευτικό μωσαϊκό σε μικρογραφία της Βοσνίας, μικρογραφία και αυτή της Γιουγκοσλαβίας και πάλι με την σειρά της μικρογραφία των Βαλκανίων) για τριάντισι χρόνια βομβαρδίζεται ανηλεώς από την Σερβία όπως και η Βοσνία γενικότερα από κοινού από Σερβία (κυρίως) και από Κροατία (συγκλονιστικές οι συναφείς μαρτυρίες Σέρβων αντικαθεστωτικών στον συλλογικό τόμο που επιμελήθηκε ο Λεωνίδας Χατζηπροδρομίδης) και κανείς δεν ενδιαφέρεται να παρέμβει, παρόλη την συγκίνηση της δυτικής κοινής γνώμης (άλλωστε οι βομβαρδιζόμενοι είναι μουσουλμάνοι και γνωρίζουμε τα αρνητικά στερεότυπα στην Δύση). Στους αιματηρούς ανταγωνιστικούς εθνικισμούς και εθνοτικούς πατριωτισμούς «η Δύση δεν αναζητήσε διόλου τα υπαρκτότατα μέσα για την αποτροπή του

πολέμου αλλά η κάθε χώρα επεδίωκε ό,τι θεωρούσε συνεπές με το δικό της εθνο-κρατικό συμφέρον» θα υποστηρίξουν οι μελετητές της περιοχής Steven Burg και Paul Shoup στο βιβλίο τους *The War in Bosnia-Herzegovina. Ethnic conflict and International Intervention* (1997). Ο τρόπος σκέψης ως προς την Βοσνία αναδεικνύει τις κυρίαρχες αντιλήψεις της Δύσης: *Αποτυπώνεται σε κείμενο του Κίσσινγκερ που έμοιαζε να πιστεύει ότι «εάν έκοβες την Βοσνία σε τρία, διακριτά μεταξύ τους, ξεκάθαρα μέρη με εθνοκαθαρμένες ζώνες –μια Μουσουλμανική, μια Καθολική και μια Ορθόδοξη»– ο επί γης Παράδεισος θα έχει αποκατασταθεί.* Αυτό ακριβώς αποτυπώθηκε στην συμφωνία του Dayton-Οξιο, όπου μετά από μια περίοδο αδράνειας, επι-

σφραγίζεται η τριχοτόμηση, νομιμοποιείται από την Δύση, πολλαπλή μετακίνηση πληθυσμών δηλ. οι αμοιβαίες εθνοκαθάρσεις –και παρά την σταθερά περί του αντιθέτου ρητορεία– συνολικά έως και δύο εκατομμύρια εκδιώκονται από τις εστίες τους. «Σημείον σέλας» λοιπόν η Βοσνία, ισορροπίας μεταξύ των ποικίλων επιρροών μια που οι Γερμανοί κάλυπταν σιωπηρά Κροατικές επιδιώξεις και οι Γαλλο-Αγγλο-Αμερικάνοι πάντα σιωπηρά –με την προϋπόθεση να μην θιγούν Κόσοβο-Αλβανία–, ενώ Ρωσία και Ελλάδα ανοιχτά και εκδηλωτικά τις Σερβικές επιδιώξεις.

- Στο μεσοδιάστημα ανάμεσα στον πόλεμο της Βοσνίας και τον τελευταίο πόλεμο στο Κόσοβο, το Νάτο και οι Αμερικανοί συντηρούν την πόλωση ή και την οξύνουν. Διαπραγματεύονται και στηρίζουν στην πράξη τον Μιλόσεβιτς ως τον «μόνο χαρισματικό και αξιοσέβαστο» συνομιλητή», όπως περιγράφεται στο τελευταίο βιβλίο του επίσημου μεσολαβητή Holbrook που εκδόθηκε στο τέλος του 1998. Εκ παραλλήλου αναγνωρίζουν τον UCK ως συνομιλητή αποδυναμώνοντας τον διαλεκτικό Ρουγκόβα ενώ ταυτοχρόνως, σύμφωνα με τον Xavier Bougarel έναν από τους σημαντικότερους μελετητές των Βαλκανίων, «οι δυτικές

χώρες ακόμη και μέχρι το καλοκαίρι του 1998 [ενθαρρύνουν] οι ίδιες τον γιουγκοσλαβικό στρατό να συντρίψει τον UCK διοχετεύοντας διακριτικά ότι είχαν την συγκατάθεσή τους (les pays occidentaux eux-mêmes encourageaient encore pendant l'été 1998, quand ils signalaient discrettement à l'armée yougoslave qu'elle avait les mains libres pour écraser l'UCK). Είναι φανερό πως στηρίζοντας εναλλάξ ή και ταυτοχρόνως τις ακραίες λογικές του καθεστώτος Μιλόσεβιτς και του UCK, η Δύση δεν χρησιμοποιούσε την ισχύ της για εκμείευση λύσεων συναινετικών αλλά προκαλούσε περαιτέρω πόλωση. Η Σερβική αντιεθνικιστή δημοκρατική αντιπολίτευση –μια «οικτρά» αλλά γενναία μειοψηφία» όπως εκφράστηκε από Σέρβους

διανοούμενους που βρέθηκαν από την πρώτη στιγμή πολέμοι του καθεστώτος– μαρτυρά κατά συρροή για την απουσία κάθε δυτικού ενδιαφέροντος στην δική της παρουσία. Ανάμεσα σε πολλούς: Ο Bozidar Jaksic από το πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου και ο Βίντοσλαβ Στεβάνοβιτς, συγγραφέας στο Παρίσι, θα αναφερθούν σε «ειδικευμένους Βαλκανιολόγους που είναι είτε αδιάφοροι είτε γεμάτοι περιφρόνηση ... και αλαζονεία λειτουργώντας με τα δικά τους κλισέ και με τις δικές τους προκαταλήψεις αδυνατώντας να δουν μια άλλη σφριγηλή Σερβία - θα προσθέσω εγώ και μια άλλη Βοσνία, μια άλλη Κροατία. Συμπληρωματικά ο αμερικανός βαλκανιολόγος καθηγητής Charles King θα παρατηρήσει σχετικά, στη διάρκεια του πολέμου, σε διεισδυτική επισκόπηση πρόσφατων βιβλίων για την Γιουγκοσλαβία, (TLS 7 Μαΐου 1999) τα εξής: «Αφού αγνοήθηκαν από την διεθνή κοινότητα, απειλήθηκαν ή και τρομοκρατήθηκαν από τον Μιλόσεβιτς, και τώρα βομβαρδίζονται από το Νάτο, είναι ένα θαύμα πως οι δυνάμεις της Δημοκρατικής αλλαγής στην Γιουγκοσλαβία κατάφεραν ακόμη και να επιβιώσουν».

- Στην αλυσίδα ανταγωνιστικών ύβρεων και συλλογικών εγκλημάτων με κυρίαρχο πάντα το Σερβικό καθεστώς Μιλό-

σεβιτς, έρχεται να προστεθεί η απαρχή μαζικής εθνοκάθαρσης στο Κόσοβο. Όμως εδώ μια διαφορετική «ανάγνωση» θα μπορούσε να δείξει ότι δεν ήταν η ευαισθησία για τα ανθρώπινα δικαιώματα που κινητοποίησε έναν ολόκληρο μηχανισμό –που άλλωστε επιτάχυνε την διαδικασία ξεριζωμού των Αλβανών–, αλλά ότι ο Μιλόσεβιτς «δεν συνεμορφώθη προς τις υποδείξεις» για το Κόσοβο που βρίσκονταν σε άμεση συνάρτηση με τους Αμερικανο-Αγγλικούς σχεδιασμούς στην Αλβανία και την Νότια Βαλκανική. («Δεν τους κάθισε» όπως σαρκαστικά και εύστοχα στο σημείο αυτό κατήγγειλαν με διαφορετικές αποχρώσεις στο ίδιο ακριβώς μοτίβο οι μάλλον διόλου περιθωριακοί συγγραφείς –που, συμπτωματικά, προϋπήρχαν στο εικονο-κλαστικό εικονο-στάσιο ορισμένων

από μας– Harold Pinter στην Αγγλία, Peter Handke στην Γερμανία και Gore Vidal στην Αμερική). Οπότε έρχεται να επικαθίσει η τελική ύβρις και το έγκλημα του Νάτο. Θα το υποστηρίξει μεταξύ άλλων και ο Τσέχος πρώην πρωθυπουργός Βάτσλαβ Κλάους (*Καθημερινή*, φ. 19/5/1999). Η Δύση αδιαφορώντας για τις συνθετότητες της Γιουγκοσλαβίας, αγνοώντας τις εκρηκτικές προεκτάσεις για τα Βαλκάνια όπως την αναζωπύρωση καχυποψιών ή και εντάσεων Ρουμανο-Ουγγρικών στην Τρανσυλβανία, Βουλγαρο-Τουρκικών στην Νότια Βουλγαρία, Αλβανο-Σλαβικών στην Μακεδονία, ακόμη και μεταξύ Βαλτικών κρατών και Ρωσικών μειονοτήτων οδηγώντας στα πρόθυρα αποσταθεροποίησης το Μαυροβούνιο και την Μακεδονία, επέλεξε την τελική διαστροφή (μετά την αρχική του διαμελισμού της Βοσνίας): την καταστροφή της Γιουγκοσλαβικής Οικονομίας για την μετέπειτα οικοδόμηση της Δημοκρατίας της, την Ισοπέδωση του Κοσόβου για την σωτηρία των Αλβανών προσφύγων. Ενάντια στην απόλυτη έμφαση που δίδεται από πολιτικούς και πρωθυπουργούς στην ρητορεία περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ορολογία στην όλη αρθρογραφία, εφημερίδων, επιθεωρήσεων, μελετών και στα οκτάστηλα της περιόδου δεν πρέπει να

μας διαφεύγει: είναι εκείνη των συμφερόντων. Είναι να απορεί κανείς πως αυτά εξαφανίζονται σε σχολικού τύπου εκθέσεις ιδεών περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

• Η πολωτική λειτουργία συνεχίζεται, καθόσον προς το παρόν χάθηκε η Σερβία για την Δύση και ενισχύεται αποκλειστικά η σχέση της με την Ρωσία. Το Κόσοβο εγκαταλείπεται μαζικά από τους Σερβικούς πληθυσμούς, οι οποίοι εκδιώκονται από τους Αλβανούς αντάρτες του UCK. Τα όνειρά τους μάλιστα για ένα ανεξάρτητο Κόσοβο εκκολάπτονται με ανοιχτή την κάλυψή τους προς το παρόν από ηγέτες του προτεκτοράτου. Εάν κάτι νομιμοποιείται στην περίπτωση αυτή είναι ακριβώς η συγκρότηση κεκαθαμένων νέων αμιγών κρατών: δηλαδή ό,τι επεδίωξε η αιματηρή

διεθνείς προεκτάσεις της θεωρίας του περί justice). Παρόλες τις μεταγενέστερες αυτές τοποθετήσεις είναι γεγονός πως ευρύ φάσμα των Φιλελεύθερων δυνάμεων και σημαντικό τμήμα της αριστερής πολιτισμικής διανόησης στήριξε λιγότερο ή περισσότερο ενεργητικά την νατοϊκή απόφαση. Κατά την γνώμη μου, δεν συνειδητοποίησαν πως διαφορετικά πολιτικά υποκείμενα, με εντελώς διαφορετικές στοχεύσεις και ιεραρχήσεις και με διαφορετικούς στόχους υπόψη, επιφανειακά χρησιμοποίησαν την εννοιολογική αρματοσιά περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στο κενό επιχειρήματος εκδηλώνεται αυτή η κατάσταση των πνευμάτων με την «ανακύκλωση» του φιλελεύθερου λεξιλογίου περί «ανθρωπίνων δικαιωμάτων», και την ανασηματοδότηση της μνήμης

Εγκλήματα πολέμου και διεθνές δίκαιο

«Η τιμωρία εγκληματιών πολέμου πρέπει να είναι μία πράξη διεθνούς δικαιοσύνης και όχι η ικανοποίηση της δίψας για εκδίκηση. Είναι ασύμβατο με την ιδέα της διεθνούς δικαιοσύνης να υποχρεώνονται μόνο τα ηττημένα κράτη να παραδίδουν τους υπηκόους τους στη δικαιοδοσία ενός διεθνούς δικαστηρίου για την τιμωρία εγκλημάτων πολέμου. Πρέπει και τα νικηφόρα κράτη να είναι πρόθυμα να μεταβιβάσουν τη δικαιοδοσία τους επί των ιδικών τους υπηκόων που έχουν παραβεί τους νόμους της διεξαγωγής του πολέμου στο ίδιο ανεξάρτητο και αμερόληπτο διεθνές δικαστήριο. Μόνον εφ' όσον οι νικητές υποβάλλουν εαυτούς στο ίδιο δίκαιο που επιθυμούν να επιβάλουν στα ηττημένα κράτη θα διασωθεί η ιδέα της διεθνούς δικαιοσύνης».

HANS Kelsen

Peace through Law, 1994

(μτφρ. Γ.Α.)

πολιτική Μιλόσεβιτς για μια δεκαετία, υλοποιήθηκε με την απόσχιση Σλοβενίας και Κροατίας, επισφραγίστηκε για την Βοσνία στο Dayton. Στο όνομα της ματαίωσης της εθνοκάθαρσης έγινε και ο τελευταίος πόλεμος επιτυγχάνοντας απλώς την αντιστροφή του ξεριζώματος. Το τι και πώς ακριβώς έγινε δεν μας ενδιαφέρει αποκλειστικά και μόνο για ιστορικούς λόγους αλλά διότι όσο περισσότερο ακούγεται το ενδεχόμενο απόσχισης και ανεξαρτησίας του Κοσόβου τόσο η απειλή που πλανιέται είναι ενός νέου γύρου πολέμου με κίνδυνο γενικότερης ανάφλεξης στα Βαλκάνια.

Μετά από όλα αυτά η στάση της δυτικής διανόησης πώς ερμηνεύεται; Θα μπορούσε κανείς να πει πως ένα καθυστερημένο ξέσπασμα στο επίπεδο της διανόησης (Φθινόπωρο του '99) μπορεί να υποδηλώνει μια παρατεταμένη, κακώς νοούμενη υπέρ πατρίδος σιωπή (προτασσόμενο άρθρο του Madelbaum στην κατεστημένη αμερικανική επιθεώρηση Foreign Affairs "A perfect failure", τα σχόλια του Ralf Dahrendorf στο ίδιο τεύχος για την υπονόμευση της ουσίας της δημοκρατίας στις δυτικές κοινωνίες και τον παραμερισμό του διεθνούς πλαισίου δικαίου και του συνταγματικού όταν πρόκειται για μεγάλες αποφάσεις περί ειρήνης και πολέμου και τέλος η επικείμενη έκδοση του βιβλίου του John Rawls με παρατηρήσεις στην ίδια κατεύθυνση για τις

λαών (ολοκαύτωμα-προσφυγιά). Αυτή η αποικιοποίηση όλης της φιλελεύθερης και αριστερής αρματοσιάς γίνεται αιφνιδιαστικά –χωρίς πρότερες ενδείξεις– μια που άλλη γλώσσα και άλλες πρακτικές την διήπαν. Εάν η κοινή γνώμη πέφτει πολύ πιο εύκολα θύμα σε ΕΝΑ Μεγάλο Ψέμα παρά σε πολλά μικρά, η διανόησή της πιο εύκολα παραπλανάται από τις μεγάλες σιωπές παρά από ένα εύκολα εντοπιζόμενο ψέμα. (Το μόνο που θα επισημάνω ως απορίας άξιον είναι πως διάφοροι αποδομιστές, έχοντας αποδομήσει την έννοια της μιας και μοναδικής αφήγησης, του ενός δυτικού κανόνα με τόση ευκολία ασπάστηκαν με απολυτότητα την κεντρική αφήγηση του Νάτο. Φωτεινή εξαίρεση ο Jacques Derrida, εμπνευστής του αποδομητικού ρεύματος που συνεπής με την όλη του θεώρηση θα καταγγέλει και τις τρεις μορφές επιβολής της κυριαρχίας: Την Σερβική καθεστωτική, την ένοπλη Αλβανική-Κοσοβαρική όπως και την Αμερικανο-Νατοϊκή στρατιωτική επέμβαση).

Προσπαθώντας κανείς να ερμηνεύσει την στάση της δυτικής διανόησης δύο κίνδυνοι και δύο πλάνες, συνδεόμενες μεταξύ τους, βρίσκονται στο επίκεντρο – οι δύο γενικότεροι κίνδυνοι που ελλοχεύουν στην προσπάθεια να ξεμπλέξει κανείς τον μίτο της Αριάδνης. Ο πρώτος κίνδυνος, είναι εκείνος που διατρέχει ο «εντομολόγος». Στην περίπτωσή

μας η μεταφορά παραπέμπει φυσικά στην μικροσκοπική ανάλυση της γλώσσας, των λέξεων δηλαδή, όπου κινδυνεύουμε να χάσουμε το δάσος για το δένδρο. Ο δεύτερος κίνδυνος είναι εκείνος του θεωρητικού, του φιλοσόφου. Είναι δυνατόν, απορροφημένος με τις εννοιολογικές του αναζητήσεις και τις αξιολογικές προτεραιότητές του, να αντιδρά σχεδόν ενστικτωδώς (Conditioned reflexes όταν ακούσει και μόνο λέξεις-κλειδιά αξιολογικά φορτισμένες όπως στην περίπτωση του πολέμου στο Κόσοβο ταυτιζόμενος θετικά («ανθρώπινα - εθνοτικά δικαιώματα») και ενισχυτικά - συμπληρωματικά απωθούμενος αρνητικά («εθνοκάθαρση», «γενοκτονία»). Ο κίνδυνος εδώ είναι αντί να ανιχνεύει και να εμβαθύνει κανείς στα «πράγματα» μέσα από τις λέξεις, να παρασυρθεί από αυτές. Η πρώτη συνεπαγόμενη πλάνη είναι η ακόλουθη: Να εκλάβει τις διακηρύξεις του Νάτο ως εάν να ήταν πράγματι η αντανάκλαση του δικού του τρόπου σκέψης για τα Ανθρώπινα δικαιώματα, η έκφραση της δικής του αγωνίας για την συντελούμενη εθνοκάθαρση στο Κόσοβο. Είναι η πλάνη του φιλοσόφου που αντιδρά ως εάν μέσα από τον ίδιο καθαρό λογισμό του καθαρού λόγου το Νάτο να οδηγήθηκε στην χρήση των έσχατων μέσων. Η δεύτερη πλάνη που αφορά πολλούς περισσότερους είναι ότι θεώρησαν πως η εθνοκαθαρτική κόλαση στο Κόσοβο (γιατί δεν ήταν η «εθνοκάθαρση» αποκύημα της δυτικής προπαγάνδας όπως επιμένουν πολλοί στον τόπο μας να πιστεύουν), ήταν πράγματι αν όχι ο μόνος, ο κυρίαρχος στόχος της στρατιωτικής επέμβασης. Ειδικά στην Ελλάδα γνωρίζουμε πως αρκετοί, αντιδρώντας αλλεργικά στο γενικευμένο κλίμα υπεράσπισης του καθεστώτος Μιλόσεβιτς και στο πλαίσιο μιας μορφής εθνικιστικής ή ορθόδοξης αυτόματης απόρριψης της Δύσης και αντιαμερικανισμού, βρέθηκαν σε μια στάση απολογητικής ή και στήριξης του ΝΑΤΟ, τουλάχιστον στην πρώτη φάση. Και εδώ μάλιστα βρίσκεται το διπλά τραγικό στον πόλεμο του Κοσόβου: Ότι δηλαδή η επίκληση Ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν προσχηματική όχι επειδή δεν είχαμε ένα καθεστώς βίαιων εθνοκαθαρτικών πρακτικών στο παρελθόν και στο παρόν, αλλά επειδή ακριβώς είχαμε ήδη μια κόλαση στην οποία επικάθισε μια άλλη για άδηλους προς το παρόν στόχους. Η κόλαση αυτή διόλου δεν μετριάζεται από την ύπαρξη αντίστοιχων

καθεστώτων στην Βαλκανική και από την πλανητική παρούσα τόσων άλλων καθεστώτων που μάλιστα στηρίζονταν ή και συνεχίζουν να στηρίζονται στην Δύση (ή ορισμένες χώρες της).

Εάν στο όνομα των όποιων Αρχών-Αξιών δεν μεθοδευτεί από σήμερα η οργάνωση των αντιστάσεων έτσι ώστε σε παγκόσμιο επίπεδο να κατοχυρωθούν οι δια του λόγου και της επικοινωνίας συνεννοήσεις για την αποτροπή συλλογικών ανθρωπίνων καταστροφών· εάν ακόμη δεν περιθωριοποιηθεί, δεν βγει από το επίκεντρο που βρίσκεται σήμερα ο λόγος περί πολέμου, τότε στην νέα φάση που προδιαγράφεται για τον 21ο αιώνα θα είμαστε σε Διαρκή Πόλεμο και όχι σε διαρκή ειρήνη (απόρροια τοπικών εθνικιστικών ανταγωνισμών είτε ανάμεσά τους ή με κυρίαρχες πλανητικές πολιτικές πυγμής και ισχύος – από τη μια επικαλούμενοι ιστορικά «εθνικά» δίκαια και από την άλλη οικουμενικές αξίες, βλ. ανθρώπινα δικαιώματα). Εάν μάλιστα δεν συζητηθούν οι διεθνείς δίαυλοι προσδιορισμού των κριτηρίων για όλους, οι μηχανισμοί και οι θεσμοί υλοποίησής τους, τότε θα βρισκόμαστε σε καθεστώς διαρκούς επιβολής, εξάρτησης και υπαγόρευσης ως προς το ποιος, πού και πότε θα γίνεται στόχος. Η μεγάλη διαφορά από το παρελθόν –από την εποχή των ομηρικών επών ως και τους δύο παγκοσμίους πολέμους που επισφράγισαν τον αιώνα μας– είναι ότι οι αντιπαριθέμενες δυνάμεις ήταν με σάρκα και οστά και συμμετείχαν σ' αυτές εκπρόσωποι των εκατέρωθεν αριστοκρατιών και αρχηγεισιών. Οι νεκροί τους ήταν οι ήρωές τους· σήμερα αντ' αυτών πολεμούν οι άνεργοι και οι ταπεινωμένοι και σύρονται νεκροί λαοί ολόκληροι (εθνοκαθαρτικοί ξεριζωμοί και αδιάκριτοι βομβαρδισμοί). Ο πρόσθετος σοβαρός κίνδυνος που διαφαίνεται είναι ο σημερινός αφ' υψηλού τεχνολογικός πόλεμος –ανάμεσα στον συμβατικό και τον πυρηνικό– να μετατραπεί για τους επιτιθέμενους σε μια γλυκιά προδιάθεση της καταστροφής, χωρίς καν να μετριάζεται από το ρίσκο για την δική τους ζωή, βασικό χαρακτηριστικό όλων των πολέμων του παρελθόντος.

Ανδρομάχη: «Ο πόλεμος της Τροίας ποτέ δεν έλαβε χώρα».

(Στο μεταξύ το σώμα του νεκρού Έκτορος σύρεται πίσω από το άρμα του Αχιλλέα)